

Академія української преси

Олександр Мокрогуз

ОСНОВИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

5–6 класи

МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
для закладів загальної середньої освіти

м. Київ
2021

О. П. Мокрогуз

Модельна навчальна програма «Основи медіаграмотності»(5–6 класи) для закладів загальної середньої освіти / О. П. Мокрогуз / За редакцією О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванова, Р. І. Євтушенко — Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2021. — 21 с.

ISBN 978-617-7370-37-5

Програма укладена відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30 вересня 2020 р. та наказу Міністерства освіти і науки України № 235 від 19 лютого 2021 року «Про затвердження типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти».

Виготовлення цієї модельної навчальної програми стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

ISBN 978-617-7370-37-5

© Мокрогуз О. П., 2021

© Академія української преси, 2021

© Центр Вільної Преси, 2021

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Модельна навчальна програма інтегрованого міжгалузевого курсу.....	8
Використані джерела	19
Відомості про автора.....	20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма міжгалузевого інтегрованого курсу спрямована на реалізацію завдань базової середньої освіти, яка визначається вимогами до обов'язкових результатів навчання учнів 5 класу в мовно-літературній, інформатичній, соціальній і здоров'язберігальній, громадянській та історичній, мистецькій освітніх галузях.

Мета міжгалузевого інтегрованого курсу «Основи медіаграмотності» на етапі адаптаційного циклу — розвиток особистості учня та учениці, їхніх комунікативних здібностей; формування критичного мислення в процесі роботи з інформаційними джерелами; навчання сприймання інформації; оцінювання якості інформації; підвищення загальнокультурного рівня особистості.

Головні завдання міжгалузевого інтегрованого курсу на етапі адаптаційного циклу для учнів 5–6 класів — формування компетентностей:

- орієнтуватися в сучасному медіапросторі;
- розуміти основні принципи функціонування різних видів медіа;
- розрізняти інформацію за рівнем впливу на особистість;
- аналізувати й оцінювати медіаповідомлення;
- розшифровувати та використовувати закодовану в медіаповідомленнях інформацію;
- знати правила культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації;
- розрізняти та застосовувати методи організації діяльності з використанням технології мультимедіа;
- збирати, опрацьовувати, зберігати та передавати інформацію з урахуванням пріоритетів професійної діяльності;
- продемонструвати розуміння різноманітних медіатекстів;
- самостійно створювати медіаповідомлення в галузі діяльності для різних цілей та аудиторій;
- розвинути навички, необхідні для розуміння, створення та критичної інтерпретації медіатекстів.

Результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на формування відповідних компетентностей, визначених Державним стандартом. Ключові компетентності охоплюють:

- вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що формують вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку, використовувати різні види сприймання медіатекстів для пошуку, опрацювання, аналізу та добору інформації, здобувати і опрацьовувати інформацію з різних (друкованих і цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел, критично осмислювати її, використовувати в усній та письмовій комунікації, читати, розуміти, медіатексти іноземною мовою; створювати медіатексти іноземними мовами; комунікувати з однолітками з інших країн, виявляти зацікавлення медіаповідомленнями українських та іноземних масмедіа;
- математичну компетентність, що дозволяє аналізувати цифрові дані, якими оперують в медіаповідомленнях, перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблицю, схему тощо); використовувати статистичні матеріали у формуванні медіаграмотності учнів, створювати інфографіку, оцінювати достовірність інформації, критично осмислювати інфор-

мацію та джерел її отримання, усвідомлювати варіативність і значущості математичних методів у розв'язанні сучасних проблем і задач;

- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, які формують вміння знаходити, опрацьовувати, зберігати інформацію природничого змісту, перетворювати її з одного виду на інший з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, за допомогою медіа збирати данні, спостерігати та наводити докази на підтримку висновків, оцінювати вірогідність джерел, авторитетність фахівців та інституцій, звідки вони походять, здатність висловлювати аргументи, засновуючись на доказах, розв'язувати проблеми, пов'язані зі станом довкілля та сталим розвитком, критично оцінювати інформацію природничого змісту, здобуту з різних джерел;
- інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, які пропонують медіа; ініціювання змін; спроможність визначати і ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб навчатися і досягати успіхів, зокрема, з допомогою медіа;
- екологічну компетентність, що дозволяє використовувати медіа для усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, ощадливого використання природних ресурсів, дотримання правил поведінки на природі;
- інформаційно-комунікаційну компетентність, що передбачає критично та усвідомлено використовувати цифрові технології для пошуку, нагромадження, перевірки і впорядкування інформації; спільно працювати онлайн у медіапроектах; створювати медіатексти та поширювати їх; виявляти маніпуляції інформацією під час аналізу медійних повідомлень, виявляти джерела та авторів інформації, робити коректні посилання, поважати дотримання авторського права, критично оцінювати інформацію, її значення і вплив на людину та суспільство, відповідально і безпечно використовувати інформаційно-комунікаційні технології та цифрові пристрої для доступу до інформації, спілкування і співпраці, використовувати інформаційні технології з дотриманням етичних, міжкультурних і правових норм інформаційної взаємодії;
- навчання впродовж життя, що передбачає застосовувати медіа для самостійного визначення мети навчання та критично добирати ресурси для набуття нових компетентностей, застосовувати різні способи їх розвитку, бути відкритим до самонавчання, виявляти бажання ділитися знаннями з іншими, знаходити можливості для навчання і саморозвитку, організовувати своє навчання;
- громадянські та соціальні компетентності, що передбачають використовувати медіа для участі у громадському та суспільному житті, критично аналізувати медіапповідомлення, зокрема з погляду мети звернення до певної аудиторії, визнавати демократичні цінності, права людини мати власну позицію і погляди, право на їх висловлювання за посередництва медіа, нести відповідальність за створені та поширені медіапповідомлення, мати активну громадянську позицію; визнавати та шанувати свободи (волевиявлення, свободи слова і масмедіа), критично осмислювати основні події національної, європейської та світової історії, їх вплив на світогляд громадянина та його самоідентифікацію, використовувати медіа для розуміння правил поведінки та спілкування, що загальноприйняті в різних спільнотах і середовищах;
- культурну компетентність, що передбачає застосувати медіа для опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передавання ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва, поданих через медіа, аналізувати та декодувати медіатексти різних форм і жанрів, розвивати власну ідентичність у сучасному медіасвіті; створювати медіапповідомлення різних видів та жанрів, визнавати цінності медіакультурного багатоманіття; бути відкритим до переконань та світогляду інших людей, бути толерантним.

- підприємливість і фінансову грамотність, що передбачають використовувати медіа для реалізації ідей, вияву ініціативності, бути здатним до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар'єрою; уміння розв'язувати проблеми, планувати і реалізовувати проекти, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність, тощо, оцінювати переваги та ризики різних видів діяльності; комунікувати й ухвалювати рішення на основі оцінення надійності та достовірності інформації, брати відповідальність за ухвалення рішень, виявляти ціннісне ставлення до медіаінформації.

Програма спрямована на формування наскрізних умінь, спільних для всіх ключових компетентностей:

- читати з розумінням інформації, записаної (переданої) різними способами або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану й очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням медіатексту після його аналізу і добору контраргументів;
- висловлювати власну думку, передавати почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації, обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;
- критично і системно мислити, аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;
- логічно обґрунтовувати позицію, висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що виявляє власне ставлення до подій, явищ і процесів;
- діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, добросовісне використання чужих ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, уміння випробовувати нові ідеї;
- виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування розв'язків проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, уміння брати на себе відповідальність;
- конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, налаштовуючи себе на пошук внутрішньої рівноваги, конструктивну комунікацію, зосередження уваги, продуктивну діяльність;
- оцінювати ризики, що передбачає вміння розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на істотні фактори;
- ухвалювати рішення, що передбачає здатність обирати способи розв'язання проблем на основі розуміння причин та обставин, які приводять до їх виникнення, досягнення поставлених цілей з прогнозуванням та урахуванням можливих ризиків і наслідків;
- розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації, формулювати проблеми, висувати гіпотези, практично їх перевіряти та обґрунтовувати, здобувати потрібні дані з надійних джерел, презентувати та аргументувати рішення;
- спільно працювати з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати переваги взаємодії під час спільної діяльності, планувати власну та групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Програма психологічно обґрунтована, тобто відповідає віковим особливостям навчання учнів 5–6 класів; програма закладає типи занять, які базуються на інноваційних підходах в освіті:

демократичні засади спілкування педагогів та учнів, інтерактивні методи навчання, групові форми організації самого процесу навчання тощо; в програмі інтегруються медіаосвітні елементи з різних освітніх галузей.

Програма складається з пояснювальної записки, змісту інтегрованого міжгалузевого навчального курсу, очікуваних результатів навчання учнів, видів їхньої навчальної діяльності та орієнтовних критеріїв оцінювання за бальною шкалою. Програма розрахована на 17 годин на рік (0,5 годин на тиждень), 35 годин на 5–6 класи. Кількість годин може бути збільшена з урахуванням вимог Типової освітньої програми.

Програма цього курсу, враховуючи вікові особливості взаємодії дітей з медіа, пропедевтична і тому націлена передусім на початкові знання, елементарні уявлення та найпростіші вміння для подальшого поглиблення медіаосвіти в наступних класах.

Термін «**текст**» ми вживаємо в самому широкому розумінні **як засіб спілкування**, що використовує слова, графіку, звуки та / або зображення у друкованому, усному, візуальному чи електронному вигляді для представлення інформації та ідей аудиторії. Але так як зазвичай цей термін застосовується для означення єдинства значимих одиниць мови — речень, то ми вживатимемо **текст/медіатекст** задля точності. Під **медіатекстами** ми розуміємо будь-яку діяльність, предмет чи подію, що транслює значення на аудиторії. Більшість медіатекстів використовують слова, графіку, звуки та / або зображення у друкованому, усному, візуальному чи електронному вигляді для передачі інформації та ідей їх аудиторіям.

Програма реалізує особистісно зорієнтований та діяльнісний підходи і базується на таких дидактичних принципах: принципі науковості, принципі доступності, принципі наочності, принципі свідомості, активності та самостійності учнів, принципі зв'язку навчання з життям, принципі систематичності та послідовності, принципі зв'язку з практикою. Зasadничі принципи — дитиноцентризм та україноцентризм.

У процесі викладання курсу для вироблення практичних навичок доцільно застосовувати різноманітні методи та форми, що відповідають принципам та особливостям цього курсу. Враховуючи, що одна з таких особливостей — засвоєння навчального матеріалу шляхом практичної діяльності учнів, необхідно широко використовувати розвивальні, інтерактивні методи, віддаючи їм перевагу над репродуктивними. Це передбачає поєднання індивідуальних, групових і фронтальних форм роботи, застосування як ефективних традиційних, так і інноваційних, зокрема інтерактивних, методів навчання.

У той час як традиційна грамотність основну увагу зосереджує на тлумаченні/розумінні слова, то **медіаграмотність** фокусується на побудові значення через поєднання **декількох «мов» медіа — зображень, звуків, графіки та слів**. Медіаграмотність досліджує вплив медіа та популярної культури через вивчення таких **текстів/медіатекстів**, як фільми, пісні, відеоігри, реклама, обкладинки, одяг, білборди, телевізійні шоу, журнали, газети тощо. З цієї причини критичне мислення, що стосується медіапродуктів та повідомлень, набуває особливого значення. Розуміння того, як будуються медіатексти та чому вони створюються, дає змогу здобувачам освіти реагувати на них розумно та відповідально. Здобувачі освіти повинні вміти розрізнити факти та думки; оцінити достовірність джерел; визнати упередженість; бути налаштованими на вирішення дискримінаційних зображень людей та груп, у тому числі жінок та меншин; ідентифікувати зображення насильства та злочинів.

Під час оцінювання навчальних досягнень з основ медіаграмотності враховується: 1) рівень оволодіння теоретичними знаннями змісту курсу; 2) рівень оволодіння практичними вміннями та навичками відповідно до очікуваних результатів навчання учнів.

Застосування на практиці критеріїв навчальних досягнень учнів потребує обов'язкового врахування їхніх вікових особливостей.

МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ІНТЕГРОВАНОГО МІЖГАЛУЗЕВОГО КУРСУ

Структура інтегрованого міжгалузевого курсу:

1. Інформація та її значення в житті людини.
2. Медіа в сучасному світі.
3. Медіатекст та медіаповідомлення.
4. Критичне мислення у формуванні медіаграмотності.
5. Інтернет та інформаційні технології у нашому житті.
6. Медіапрофесії та медіамистецтво.

Розділ 1. Інформація та її значення в житті людини

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймає усну інформацію; • розрізняє джерела інформації за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/вторинні, текстово-візуальні тощо); • визначає риси/ознаки джерела, тему і походження запропонованого джерела інформації; • пояснює способи нагромадження та пошуку інформації; • добирає інформаційні джерела за заданими критеріями, за запропованою тематикою та походженням; • стисло переказує зміст почутого повідомлення; • аналізує та інтерпретує різні види інформації; • визначає основну і другорядну інформацію; • характеризує особливості різних видів інформації; • розрізняє та пояснює інформаційні процеси в навколишньому середовищі в контексті розв'язання конкретних життєвих завдань; 	<p>Інформація. Інформаційні революції. Види інформації. Джерело інформації. Вплив інформації на життя та діяльність людини.</p>	<p>Наведення прикладів джерел інформації за видами із запропонованих учителем.</p> <p>Коментоване читання.</p> <p>Застосування дидактичних ігор.</p> <p>Групова робота з джерелами інформації.</p> <p>Формулювання питань до запропонованого тексту.</p> <p>Створення усних повідомлень з використанням декількох джерел.</p> <p>Фронтальна бесіда.</p> <p>Самостійна робота з пошуку джерел інформації</p> <p>Добір інформації з якої-небудь теми (обраної разом з учителем) з доступних (наявних) джерел.</p> <p>Ранжування запропонованої інформації за її соціальною значущістю.</p> <p>Наведення прикладів впливу інформації на власне життя під час бесіди.</p> <p>Ознайомлення з інформацією та з коментарем до неї з метою обґрунтування власної щодо коментаря.</p> <p>Ознайомлення з інформацією з метою виявлення та виправлення в ній помилок.</p>

<p>Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти</p>	<p>Пропонований зміст навчального предмета</p>	<p>Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті</p>
<ul style="list-style-type: none"> • описує та оцінює позитивний і негативний вплив інформаційних технологій на власне життя і суспільство; • пояснює вплив джерел інформації на формування поглядів власних та інших; • порівнює інформацію з різних джерел за наданими критеріями; • використовує цифрові технології для пошуку потрібної інформації, її добору, перевірки, впорядкування і поширення; • розрізняє тексти соціального, культурного та історичного змісту; • виокремлює основне і другорядне в джерелі інформації; • пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах; • шукає, добирає й упорядковує за допомогою вчителя чи інших осіб матеріали з різних джерел, планує свою діяльність для реалізації поставленого завдання; • перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень, усно відтворює зміст повідомлення; • використовує пошукові системи для отримання інформації, дізнається значення незнайомих слів; • знаходить інформацію щодо поставленої проблеми. <p>Розуміє, пояснює зміст понять і термінів теми та застосовує їх у своїй діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • інформація, • інформаційна революція, • види інформації, • повідомлення, • інформаційні процеси, • джерело інформації. 		<p>Використання інтерактивних методів роботи.</p> <p>Робота зі словником.</p>

Розділ 2. Медіа в сучасному світі

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює походження медійного джерела за зовнішніми ознаками; • характеризує історичний та описує хронологічний аспект розвитку медіа; • знає різновиди медіа; • розуміє і пояснює зміст понять і термінів теми; • відрізняє види медіа за їх ознаками; • пояснює специфіку жанру й виду медіа; • характеризує етапи розвитку масмедіа, пояснює вплив медіа на професійний розвиток і дозвілля людей; • розуміє і пояснює групи жанрів друкованих медіа; • називає складові частини і структуру газети; • знає основні види і жанри кінофільмів та програм телебачення; • знає основні різновиди відеокліпів; • розуміє аспект впливу музичних складників (тексту, музики, голосу тощо) на емоційний стан людини; • класифікує формати радіо. <p>Розуміє, пояснює зміст понять і термінів теми та застосовує їх у своїй діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • медіа, • види та жанри медіа, • відеокліп, • преса, • радіо, • телебачення, • інтернет. 	<p>Що таке медіа. Види медіа: друковані, електронні, аудіо, візуальні, аудіовізуальні.</p> <p>Коротка історія розвитку медіа: преса, радіо, телебачення, інтернет.</p> <p>Засоби масової інформації. Сучасні медіа. Значення медіа в житті суспільства.</p>	<p>Пояснення вчителя/вчительки.</p> <p>Складання таблиці видів медіа.</p> <p>Підготування виступу на теми історії розвитку медіа.</p> <p>Виконання завдань під час групової роботи.</p> <p>Запис міркувань щодо власного медійного дня.</p> <p>Використання інтерактивних методів роботи.</p> <p>Робота зі словником.</p> <p>Формулювання запитань під час обговорення.</p> <p>Ознайомлення з медіаповідомленням з метою представлення запропонованої інформації в табличній формі.</p> <p>Складання тематичної добірки інформаційних матеріалів друкованих медіа з якої-небудь теми.</p> <p>Ознайомлення з телепрограмою з подальшим складанням анонсів декількох передач за їх назвами.</p>

Розділ 3. Медіатекст та медіаповідомлення

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє і відтворює прихований зміст медіаповідомлення; • визначає актуальність і несуперечливість медіатексту (наприклад, чи наведена інформація правдива, актуальна, несуперечлива) на основі власного досвіду та досвіду інших осіб; • використовує надійні джерела для добору текстів, зокрема медіатекстів; • формулює питання різного типу до тексту/медіатексту, візуальних джерел; • аналізує «мову» музичного медіатексту; • виокремлює основне і другорядне в медіаповідомленні; • визначає і обговорює «мову» медіатекстів, пов'язаних із екранною мовою; • розуміє основні виразні засоби кіно; • розуміє, пояснює і використовує поняття мови кіно: кадр, ракурс, план тощо; • ідентифікує процес створення різноманітних жанрів кіно- та телепродукції; • характеризує специфіку кіно- і телепродукції; • аналізує одну чи кілька сюжетних ліній; • знає історію, види та форми реклами; • розуміє особливості рекламного медіатексту; • визначає «мову» реклами; • декодує рекламні тексти; • наводить приклади спроб маніпуляції свідомістю в рекламних меседжах; • формулює висновки відповідно до поставленого завдання. 	<p>Медіаповідомлення. Медіатекст. Аналіз, інтерпретація та оцінювання медіаповідомлень. Мова медіа. Реклама.</p>	<p>Пояснення вчителя/вчительки. Робота з навчальним медіатекстом. Формулювання запитань під час обговорення. Робота зі словником та пошуковими системами. Застосування інтерактивних вправ. Складання плану аналізу медіаповідомлення за поданими критеріями. Фронтальна, групова та індивідуальна роботи учнів. Формулювання запитань. Мініпроект «Створення рекламного продукту, що стосується школи (класу)». Аналіз кадру (фотографії, плаката, рекламного постера) з погляду того, що там відбувається. Перегляд незвученого уривка медіатексту та розроблення свого плану звукової доріжки для цього фрагмента. Аналіз рекламних афіш медіатекстів (візуальна й письмова інформація, найважливіша частина такої інформації, указівки на жанр медіатексту, композиція афіші).</p>

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Розуміє, пояснює зміст понять і термінів теми та застосовує їх у своїй діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • медіаповідомлення, • мультимедіа, • медіамеседж, • медіатекст, • мова медіа, • реклама. 		

Розділ 4. Критичне мислення у формуванні медіаграмотності

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає наявні в інформації факти, судження та аргументи; • обґрунтовує достовірність, повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних джерел; • оцінює надійність різних джерел інформації; • розпізнає факти і судження в інформаційних джерелах; • піддає сумнівної інформації з медіатексту на підставі розрізнення фактів і суджень про факти; • пояснює вплив джерел інформації на формування поглядів власних та інших; • наводить аргументи щодо надійності джерел і достовірності інформації в медіатекстах; • використовує запропоновані ресурси для перевірки сумнівної інформації та надійності джерел; • критично оцінює, виявляє маніпуляції історичною та актуальною для суспільства інформацією у процесі аналізу електронних медіа; • формулює запитання щодо достовірності інформації з різних джерел; 	<p>Критичне ставлення до інформації. Факт і судження. Достовірність та надійність інформації.</p> <p>Маніпуляції і фейки. Перевірка достовірності інформації.</p>	<p>Коментоване читання.</p> <p>Складання таблиці «Факт, судження, фейк».</p> <p>Наведення прикладів достовірної і недостовірної інформації з надійних джерел.</p> <p>Пояснення вчителя/вчительки.</p> <p>Робота з навчальним медіатекстом.</p> <p>Фронтальна, групова та індивідуальна роботи учнів із запропонованими рекламними продуктами щодо виявлення маніпуляцій.</p> <p>Робота з пошуковими системами для перевірки інформації на достовірність.</p> <p>Проведення мінідискусій за поставленими проблемами.</p> <p>Порівняння кількох поглядів (наприклад, професійних журналістів, мистецтвознавців) на події, відображені в медіатексті і про сам медіатекст.</p> <p>Аналіз медіатексту на історичну тему, заснованого на документальних фактах. Вивчення країнознавчих, політичних та історичних матеріалів, що стосуються цієї теми і періоду часу. Порівняння вивчених матеріалів із зображенням історичних подій у медіатексті (образ країни, народу, раси, національності,</p>

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<ul style="list-style-type: none"> застосовує критерії визначення достовірності інформації (за допомогою вчителя); розпізнає прояви маніпулювання інформацією на конкретних прикладах; зіставляє джерела інформації щодо їх достовірності та повноти; наводить приклади спроб маніпуляції свідомістю в рекламних меседжах. <p>Розуміє, пояснює зміст понять і термінів теми та застосовує їх у своїй діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> факт, судження, маніпуляція, фейк. 		<p>соціального ладу, політичного врядування, системи правосуддя, освіти, трудової діяльності тощо).</p>

Розділ 5. Інтернет та цифрові технології в нашому житті

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> створює та самостійно презентує простим способом медіатексти на визначену тематику; створює вербальні та візуальні (графіки, діаграми, фільми) повідомлення, мультимедійні презентації; дотримується основних засад академічної доброчесності під час створення власних текстів; створює невеликі типові повідомлення/медіатексти на захищених цифрових сервісах і в соціальних мережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом та освітньою діяльністю; бере участь в онлайн-дискусіях, розпізнаючи розбіжності в думках, і толерантно обстоює власну позицію, дотримується норм етикету; 	<p>Інтернет. Соціальні мережі. Етика спілкування та поведінки в мережах. Медіабезпека.</p> <p>Правові аспекти використання медіаресурсів. Авторське право. Створення власних медіаповідомлень.</p>	<p>Пояснення вчителя/вчительки.</p> <p>Фронтальна, групова та індивідуальна роботи учнів.</p> <p>Складання переліку «Складники авторського права».</p> <p>Створення простих мультимедійних продуктів.</p> <p>Складання правил етичної поведінки в соціальних мережах.</p> <p>Формулювання запитань з теми «Медіабезпека в інтернеті».</p> <p>Запис власних міркувань «Плюси і мінуси комп'ютерних та відеоігор».</p> <p>Розв'язання пізнавальних завдань.</p> <p>Мініпроект «Якою буде наша інтернет сторінка класу».</p> <p>Аналіз рекламних медіатекстів (візуальна й письмова інформація, найважливіша частина такої інформації, указівки на жанр медіатексту, композиція афіші) розміщених в інтернеті.</p>

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<ul style="list-style-type: none"> • дотримується основ безпечної поведінки в цифровому середовищі та основних засад академічної доброчесності; • описує вплив цифрових технологій на навколишнє середовище і добробут суспільства; • наводить приклади переваг і небезпек використання цифрових технологій у знайомих ситуаціях; • розуміє важливість балансу між екранним часом і власним добробутом; • розрізняє інформаційне “сміття” цифрового і нецифрового формату; • дотримується правил кібербезпеки; • наводить приклади і застосовує заходи безпеки та захисту особистого інформаційного простору; • дотримується авторських прав і враховує різні типи дозволів на використання інформаційних ресурсів у власній і груповій роботі та творчості; • створює повідомлення на доступних ресурсах, додержуючись правил і враховуючи соціальні, культурні та інші особливості учасників онлайн-комунікації; • дотримується авторських прав і враховує різні типи дозволів на використання інформаційних ресурсів у власній і груповій роботі та творчості; • пояснює важливість дотримання принципів академічної доброчесності та авторського права в інформаційній діяльності; • розрізняє різні типи дозволів на використання чужих інформаційних ресурсів і дотримується їх у власній чи груповій роботі; • зазначає джерела, використані у своїх роботах; • дотримується авторського права та етичних норм у роботі з інформацією та під час онлайн-спілкування; 		<p>Складання списку відвідування сайтів в інтернеті за тиждень.</p> <p>Робота зі словником: терміни з онлайн-безпеки.</p> <p>Виклад запропонованої інформації, із такою її зміною, щоб вона стала доступною молодшим дітям.</p>

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<ul style="list-style-type: none"> розуміє значення правильного оформлення цитат із посиланням на автора; розрізняє позитивні та негативні риси комп'ютерних та відеоігор. <p>Розуміє, пояснює зміст понять і термінів теми та застосовує їх у своїй діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> соціальна мережа, медіабезпека, кібербезпека, авторське право, академічна доброчесність. 		

Розділ 6. Медіапрофесії та медіамистецтво

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> інтегрує інформацію, подану різними способами (словесну, графічну, числову тощо) в межах одного або кількох медіатекстів; трансформує графічну інформацію на основі одного джерела в текстову, зокрема з використанням мультимедійних засобів; створює елементи власного медіатексту на основі прочитаного, зокрема аудіовізуального та художнього текстів; розуміє ролі мистецьких засобів у впливі медіатекстів на свідомість людини; виявляє і використовує за допомогою вчителя чи інших осіб у власній мистецькій діяльності авторський продукт; створює, опрацьовує і з урахуванням відповідальності поширює простий мистецький медіатекст під керівництвом учителя або інших осіб; знає перелік професій, пов'язаних із пресою і розуміє їх функціональні обов'язки; 	<p>Професії, пов'язані з медіа. Журналістика. Професії в кіно, мультиплікації і на телебаченні. Професії на радіо. Виробництво медіапродукції. Медіамистецтво. Створення власних медіатворів.</p>	<p>Пояснення вчителя/вчительки. Коментоване читання. Підготування виступу на тему «Медіапрофесії», «Українське кіно». Створення простих мультимедійних продуктів. Фронтальна, групова та індивідуальна роботи учнів. Мініпроект «Презентація однієї з професій кіномистецтва». Робота зі словником. Розв'язання пізнавальних завдань. Інтерактивні вправи. Мінідискусія на тему «Мистецтво цифрового світу дорівнює класичному». Запис власних міркувань. Формулювання дослідницьких питань. Складання програм теле-/радіопередач для різного роду каналів з урахуванням часу виходу в етер, аудиторії, конкурентної здатності.</p>

Очікувані результати навчання відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти	Пропонований зміст навчального предмета	Орієнтовні види навчальної діяльності на занятті
<ul style="list-style-type: none"> • застосовує цифрові технології для створення, презентації та популяризації художніх образів, мистецьких ідей; • переводить художню інформацію з цифрового формату в нецифровий і навпаки; • знає основні професії у сфері журналістики, радіо-, кіновиробництва та телебачення; • демонструє навички побудови і написання сценарію (сюжету); • усвідомлює, що кіномистецтво — складник художньої культури, що має величезний гуманістичний потенціал. <p>Розуміє, пояснює зміст понять і термінів теми та застосовує їх у своїй діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • медіапродукція, • медіамистецтво, • журналіст, • продюсер, • кінорежисер, • кінооператор, • звукорежисер, • сценарій, • сюжет. 		<p>Написання сценарію за літературним твором.</p> <p>Знімання короткого відеосюжету (тривалість: 1–3 хв) з використанням різних способів.</p>

Прикінцева частина

Рівні навчальних досягнень	Орієнтовні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
I. Початковий	<p>Учень (учениця) розрізняє види медіа, може назвати їх 1–2, зіставляти поняття з його означенням, відповідає на запитання уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру, виконує окремі навчальні дії без усвідомлення мети роботи (за зразком, за детальною інструкцією).</p> <p>Учень (учениця) відтворює незначну частину навчального матеріалу, вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так — ні”), має загальне уявлення про медіапроцеси, поняття і терміни медіа, відповідає на елементарні запитання короткими репліками, виявляє здатність до елементарного викладу думки.</p> <p>Учень (учениця) може двома-трьома простими реченнями розповісти про медіапроцеси, пояснити різницю між основними термінами і поняттями, утруднюється аргументувати, робити висновки, узагальнення, вибірково реагує на пізнавальний матеріал, вміє робити найпростіші функції з фото- та відеотехнікою.</p>

Рівні навчальних досягнень	Орієнтовні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
II. Середній	<p>Учень (учениця) за допомогою вчителя може репродуктивно відтворити (у межах чотирьох-шести простих речень) основний навчальний матеріал теми, може повторити за зразком певну операцію, дію, може діяти відповідно до детальної інструкції, за допомогою вчителя дати означення поняття, утруднюється встановити зв'язки й залежності між явищами і процесами, пов'язаними з медіа, розуміє, як використовувати на практиці техніку, розуміється на її основних складниках та функціях.</p> <p>Учень (учениця) може з допомогою вчителя, відтворити основний зміст навчальної теми, відповідаючи на його запитання, за допомогою вчителя визначає одну-дві окремі ознаки понять, здатний з помилками й неточностями дати означення понять, утруднюється в оцінних судженнях, висловленні власної думки, має навички виконання елементарних дій за допомогою техніки та програмного забезпечення.</p> <p>Учень (учениця) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу, пояснює основні поняття, розуміє їх, може самостійно розкрити їх сутність, відповідь його (її) правильна, але недостатньо обміркована, вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, утруднюється робити узагальнені висновки на основі засвоєної конкретної інформації, за допомогою вчителя може аналізувати, порівнювати, робити висновки, висловлювати оцінні судження, має навички виконання основних дій за допомогою техніки та програмного забезпечення.</p>
III. Достатній	<p>Учень (учениця) загалом послідовно і логічно самостійно відтворює частину навчального матеріалу теми, виділяє окремі ознаки явищ та процесів медіа, володіє теоретичним рівнем знань, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, застосовуючи мінімальну термінологію, може дати означення понять, проводить аналіз за простим планом, практично використовує фото- та відеотехніку, за допомогою вчителя використовує методи пошуку в мережі, розуміє яким має бути фінальний результат проекту.</p> <p>Учень (учениця) має достатні знання, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, намагається аналізувати, порівнювати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки та залежність між медіаявищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність, відповідає логічно, хоч і має неточності, виявляє інтерес, ініціює різноманітні проекти, але не завжди активний у їх завершенні, вміє знаходити в інтернеті необхідну аудіо- та відеоінформацію, а також використовує програми для її відтворення, володіє навичками створення презентації та монтажу.</p> <p>Учень (учениця) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, вміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією, знаходить і виправляє допущені помилки, може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання навчального завдання.</p>
IV. Високий	<p>Учень (учениця) має міцні знання, здатний (а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення, аргументувати їх, використовуючи різні джерела інформації, виявляє стійкий інтерес до змісту й процесу навчальної діяльності, використовує набуті знання для розв'язання нової навчальної проблеми, рецензує відповіді учнів, самостійно використовує техніку з метою самовдосконалення й отримання навчальної інформації, виконує індивідуальні завдання, працює в команді, активно реалізує творчий потенціал, вільно володіє технікою.</p> <p>Учень (учениця) на високому рівні володіє узагальненими знаннями обсягом і в межах вимог навчальної програми, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, може вільно висловлювати власні судження та аргументує їх, вміє аналізувати інформацію, ставити і розв'язувати проблеми, може використовувати інформацію</p>

Рівні навчальних досягнень	Орієнтовні критерії оцінювання рівня навчальних досягнень учнів
	<p>з додаткових джерел, які використовує для поставлення й дослідження інших проблем, виявляє сприйнятливість до нових знань, випробовує різні шляхи для досягнення результату, прагне успіху, активно використовує широкий спектр програмного забезпечення, призначеного для роботи з медіаресурсами, зокрема вміє користуватися камерами, знає їх основні налаштування, розуміється на програмному забезпеченні.</p> <p>Учень (учениця) має системні глибокі знання в галузі теорії й практики використання медіаресурсів, усвідомлено використовує їх у стандартних і нестандартних ситуаціях, вміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, ухвалювати рішення, володіє дієвими знаннями, які охоплюють не лише конкретні факти, але й сутнісні характеристики, взаємозв'язки й залежності між явищами в сфері медіа, самостійно ставить пізнавальну мету, ініціює нові ідеї, які втілює на практиці, вміє створювати проекти за допомогою техніки та програмного забезпечення, у процесі виконання завдань проявляє творчий підхід.</p>

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва / О. Волошенюк, О. Мокрогуз; за ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 79 с. URL: <https://www.aup.com.ua/putivnik-iz-batkivskogo-poseredni/> (дата звернення: 12.09.2021).
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5f7/5e6/b1e/5f75e6b1ee0d8989401323.doc> (дата звернення: 12.09.2021).
3. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. (2016 р.). URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення: 12.09.2021).
4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2017. 319 с.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
6. Модельні навчальні програми для 5–9 класів Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> (дата звернення: 12.09.2021).
7. Навчальна програма для учнів 8 (9) класів «Основи медіаграмотності» (пропедевтичний курс) / О. Волошенюк, П. Коваленко, О. Мокрогуз. Київ, 2017. 33 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.aup.com.ua%2Fuploads%2FProgram_8_9_2017.pdf&clen=739054&chunk=true (дата звернення: 12.09.2021).
8. Словник термінів з онлайн-безпеки/Міністерство цифрової трансформації. URL: <https://drive.google.com/file/d/10iCbWk00IdXXOSQCM6PBey5hXPf56APL/view> (дата звернення: 12.09.2021).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Мокрогуз Олександр Петрович, завідувач кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, доцент, кандидат педагогічних наук. Співавтор шкільних програм, підручників та навчально-методичних посібників з громадянської освіти, історії, медіаосвіти, рекомендованих МОН для загальноосвітньої школи та педагогічних ВНЗ України. Член Всеукраїнської Спілки викладачів суспільних дисциплін і громадянської освіти.

Олександр Мокрогуз

ОСНОВИ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

5–6 класи

**МОДЕЛЬНА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
для закладів загальної середньої освіти**

Літературний редактор: Олександр Телемко

Верстка: Андрій Чернявський

Академія української преси тел. (067) 372 27 33

e-mail: info@aup.com.ua

Сайт: <http://aup.com.ua/>

Портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»: <http://www.medialiteracy.org.ua/>

Сторінка на Facebook: <https://www.facebook.com/aupfoundation>